

ทำความเข้าใจกับการแพ้ยา

บทความโดย
ผศ.นพ.พีสนธิ์ จงตระกูล
กรรมการแพทยสภา

ประธานคณะทำงานสร้างความเข้มแข็งประชาชนด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (สยส.)

หมอชวนรู้

The Medical Council of Thailand

tmc.or.th

ทำความเข้าใจกับการแพ้ยา

การแพ้ยาคืออะไร

ตอบ แพ้ยา เป็นอาการไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากยาไปกระตุ้นการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกัน คาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ว่าจะเกิดขึ้นกับผู้ใด

ช่วยยกตัวอย่างการแพ้ยา

ตอบ การแพ้ยาอาจเกิดขึ้นอย่างรุนแรงและฉับพลัน เช่น ลมพิษขึ้น หน้าบวม ปากบวม ใจสั่น ความดันตก ช็อค และ อาจเสียชีวิตได้ เช่น กรณีการแพ้ยาเพนนิซิลลิน แต่บางครั้งก็ใช้เวลานานกว่าจะแสดงอาการ เช่น หลายวัน

หลังใช้ยาในกลุ่มเอ็นเสดจึงเกิดปฏิกิริยาบริเวณริมฝีปากและอวัยวะเพศ

การแพ้ยาดูน่ากลัวมาก

ตอบ จริง การแพ้ยาเป็นอาการที่น่ากลัว เพราะไม่รู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดกับ **ผู้ใดหรือเกิดจากยาใด** บ่อยครั้งที่มียาอาการรุนแรงที่รักษาได้ยาก และอาจทำให้พิการหรือเสียชีวิตได้ อย่างไรก็ตามการแพ้ยาที่มีอาการรุนแรงมี

โอกาสเกิดต่ำมาก ๆ เช่น โอกาสเกิดการแพ้

เพนนิซิลลินแบบรุนแรง (ลมพิษ หายใจลำบาก

ความดันเลือดตก ช็อค) มีอยู่เพียง 0.02-0.04%

หมายถึงใช้ยาไป 1 หมื่นครั้ง

จะพบการแพ้ยารุนแรงเพียง 2-4 ครั้ง

ทำความเข้าใจกับการแพ้ยา

จะป้องกันการแพ้ยาซ้ำได้อย่างไร

ตอบ ประชาชนต้องมีบัตรแพ้ยาประจำตัว ที่บันทึกว่าเคยแพ้ยาใดและมีอาการอย่างไร แจ้งผู้จ่ายยาเสมอว่าแพ้ยาใด ผู้จ่ายยาถามผู้ป่วยเสมอว่าเคยแพ้ยาใดหรือไม่ สถานพยาบาลมีระบบบันทึก ประวัติการแพ้ยาของผู้ป่วยในระบบให้เห็นได้ชัดเจน และจัดทำระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติเมื่อมีการจ่ายยาที่ผู้ป่วยแพ้ เภสัชกรห้องยาตรวจคัดกรองไม่ให้มีการจ่ายยาที่ผู้ป่วยแพ้

มีข้อควรปฏิบัติใดที่ช่วยลดความเสี่ยงจากการแพ้ยา

ตอบ ผู้ป่วยไม่ควรเรียกร้องขออนุญาต เนื่องจาก การฉีดยา เพิ่มความเสี่ยงต่อการแพ้ยา หลังการฉีดยา

ควรเฝ้าสังเกตอาการในสถานพยาบาลเป็นเวลาอย่างน้อย 30 นาที เพื่อให้แก้ไขได้ทันเวลาที่หากมีอาการแพ้ยาที่รุนแรง หลีกเลี่ยงการใช้ยาเกินจำเป็น เช่น การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างพร่ำเพรื่อในโรคหวัด ไอ เจ็บคอ ท้องร่วง อาหารเป็นพิษ และบาดแผลทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ต้องใช้ยา

ปฏิชีวนะในการรักษา ไม่ซื้อยาที่มีความเสี่ยงต่อการแพ้ยา ได้ง่ายกว่ายาอื่นมาใช้อย่างพร่ำเพรื่อ เช่น ยาปฏิชีวนะ เอ็นเสด และยาคลายกล้ามเนื้อ ไม่ซื้อและไม่ใช้ “ยาชุด” เนื่องจากมักมียาปฏิชีวนะหรือเอ็นเสดเป็นส่วนประกอบ

ถ้าเกิดการแพ้ยา มีข้อควรปฏิบัติอย่างไร

ตอบ ถ้ามีอาการรุนแรงให้รีบกลับไปพบแพทย์โดยเร็ว ถ้าอาการค่อยเป็นค่อยไปและไม่รุนแรงให้โทรศัพท์ปรึกษาว่า ควรหยุดยาหรือไม่ เมื่อได้รับยืนยันการแพ้ยาต้องไม่ใช้ยานั้น รวมทั้งยาอื่นในกลุ่มเดียวกันอีกต่อไป ขอให้สถานพยาบาลออก บัตรแพ้ยาเก็บติดตัวไว้ตลอดเวลาเพื่อแสดงแก่ผู้จ่ายยาทุกครั้งที่ต้องรับยา

ทำความเข้าใจกับการแพ้ยา

แพ้ยาไม่เหมือนกับผลข้างเคียงจากยาใช้ใหม่

ตอบ ใช่ ผลข้างเคียงไม่ได้เกี่ยวข้องกับระบบภูมิคุ้มกัน แต่เป็นฤทธิ์ของยาในทางลบที่คาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าอาจจะเกิดขึ้นกับผู้ใช้ยาบางรายและอธิบายกลไกของการเกิดได้ ในบางกรณีจะเกิดอาการไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับระบบภูมิคุ้มกัน ไม่ได้เป็นฤทธิ์ของยา คาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ และอธิบายกลไกการเกิดไม่ได้

ขอทราบตัวอย่างของอาการไม่พึงประสงค์แบบอื่น ๆ ที่ไม่จัดเป็นผลข้างเคียงหรือการแพ้ยา

ตอบ ตัวอย่างอาการไม่พึงประสงค์แบบอื่น ๆ ที่ไม่ทราบกลไกการเกิดที่แน่ชัดและไม่ได้เกิดจากการกระตุ้นระบบภูมิคุ้มกัน เป็นอาการไม่พึงประสงค์ที่มีโอกาสพบได้น้อยมาก ๆ ตัวอย่างเช่น เอ็นร้อยหวายฉีกขาดจากการใช้ยาปฏิชีวนะ ในกลุ่มควิโนโลนส์ ความคิดอยากฆ่าตัวตายจากยาภูมิแพ้บางชนิดเช่น มอนเตลูคาสต์ ผสมรงจากยากันชักบางชนิดเช่นวาลโพรเอท และ ประสาทตาอักเสบจากยาต้านแบคทีเรียเช่นเมโทรไนดาโซล อาการเหล่านี้ คาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ เมื่อเกิดอาการต้องหยุดยาและให้การรักษาตามอาการ ป้องกันได้บางส่วนจากการใช้ยาเท่าที่จำเป็น

โดยสรุป การใช้ยาทุกชนิดมีความเสี่ยงต่ออาการไม่พึงประสงค์ ซึ่งอาจเป็นผลข้างเคียง หรือการแพ้ยา ดังนั้นประชาชนจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับยาที่ใช้ตามสมควรและต้องใช้อย่างสมเหตุสมผล กล่าวคือ ใช้เมื่อจำเป็น เปรียบเทียบประโยชน์กับอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และใช้อย่างถูกต้องตามคำสั่งแพทย์ที่ระบุไว้ในฉลากยา หากมีอาการผิดปกติหลังใช้ยา ควรปรึกษาแพทย์ผู้สั่งยา ไม่ควรหยุดยาดด้วยตนเอง โปรดระลึกว่า “ยาคือมิตรเมื่อใช้อย่างสมเหตุผล แต่เป็นพิษเมื่อใช้ไม่ถูกต้อง”

